

En dansk sanglegstradition

Beskrivelse af et indsamlingsprojekt

Af Inger Smedegaard

Baggrund for indsamlingsarbejdet

Den sanglegstradition, jeg her vil beskrive, er velkendt af mange – og dog er den så tæt ved at gå i glemmebogen, at man kan forundres.

Og forundret – det var, hvad jeg blev, da jeg i 1985 ville et »smut« fra Fyn hjem til Vestjylland for at opsøge kammerater og venner fra min tidlige ungdom og sammen med dem »lige« genopfriske de sanglege, vi havde leget i KFUM- og KFUK-sammenhæng. I de mellemliggende 20 år havde jeg ikke skænket sanglegene mange tanker, men havde fattet fornyet interesse for dem, fordi jeg i Tommerup Folkemusiklaug beskæftigede mig med traditionel dans og sang, og vi her også indimellem legede et par sanglege. Men der manglede noget, når vi legede i Lauget, syntes jeg; ikke at der var den store forskel på sange og lege – der var endda sammenfald – men legemåden var anderledes. Jeg savnede det liv, den glød og begejstring, som jeg kendte fra tidligere. Og så var det, jeg fik den tanke at hente »mine« sanglege fra Vestjylland til Fyn.

Men sanglegene blev slet slet ikke leget mere! Hvad der for mig var »i går« viste sig at være historie. Erindringen om både sange og lege var der – for mange, viste det sig – men mange detaljer var allerede uklare, og den opdagelse var optakten til det indsamlingsprojekt, jeg nu står midt i.

Indsamlingen

I de forløbne år har jeg med jævne mellemrum brugt ferier og weekender på at opsøge meddelere og få dem til at synge og fortælle. Desuden har jeg i samarbejde med meddelere arrangeret sanglegsaftener for på den måde at genopfriske sange og lege og også for om muligt at genopleve den glød og begejstring, som i min erindring altid kendeteg-

Udflugt med KFUM og KFUK 1941.

En flok unge mennesker på udflugt med KFUM og KFUK holder hvil i græsset. Måske er dette endemålet for udflugten, og den lille gruppe vil lege sanglege en tid – eller måske fortsætter de for at mødes med en eller flere tilsvarende grupper og lege med dem et andet sted. (Privatfoto 1941).

nede arrangementerne tidligere. Et par af disse (nye) arrangementer er optaget på video. Jeg har også via lokale aviser og lokalradio efterlyst og fået fotografier og oplysninger.

I interviewsituationer har jeg som udgangspunkt brugt følgende spørgeskema:

Vil du prøve at fortælle så meget, du kan huske fra en sanglegsaften.

Hvor legede I?

Hvornår legede I?

Hvem legede?

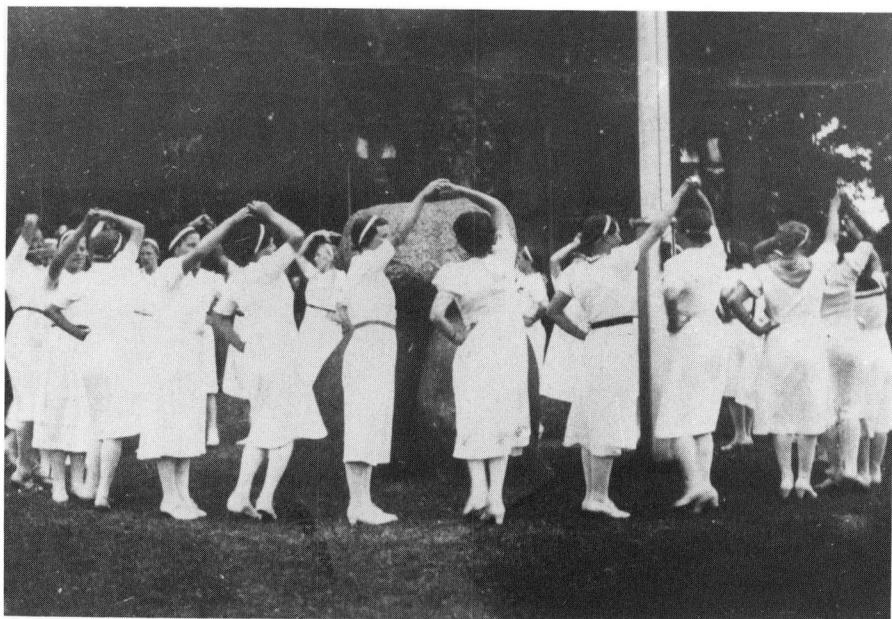
Hvilken aldersgruppe?

Hvilke forberedelser gjorde I?

Kan du huske nogen af de sange, I sang – og hvad I legede til?

Var der en bestemt rækkefølge?

Var der nogen bestemte, der arrangerede en aften?

Legeholdet fra Tommerup Højskole 1939.

I modsætning til den folkelige tradition var der på højskolerne tale om decideret indlæring af en række sanglege, som blev brugt til opvisning ved festlige lejligheder, årsmøder, afslutning o.l.

Der er tydelig forskel på opvisningslegene som ses her og den folkelige legemåde, som illustreres fx. på »Tyv, ja tyv«-billedet (side 96), omend der selvfølgelig har været afsmitning begge veje. (Privatfoto 1939).

Var der nogen bestemte, der sang for?

Kom der nye sange til, eller var det de samme hver gang?

Ved du, hvor mange år tilbage, der er blevet leget sanglege?

Hvornår ca. legede du sidst?

Hvorfor holdt du op?

Udløbere

I begyndelsen koncentrerede jeg mig i min indsamling helt om Vestjylland, men blev snart opmærksom på, at traditionen kendes mange forskellige steder i landet, og det var nærliggende også at gøre optegnelser på Fyn, dels fordi jeg bor her, men også fordi det var meget almindeligt, at unge vestjyder fra det indre missionske miljø tog et højskoleophold på Tommerup Højskole på Fyn, og for en dels vedkommende betød det, at de fandt en kæreste her og blev boende. Tommerup

Højskole havde altså funktion som en art udvekslingscentral for dels skolens egen, dels den udefra kommende sanglegstradition, og herunder måske især den vestjyske, da en stor del af skolens elever kom fra Vestjylland. Da det var almindeligt, at skolens elever blev inviteret til ungdomsarrangementer uden for skolen eller selv arrangerede og inviterede unge mennesker udefra (skolen havde karlehold om vinteren og pigehold om sommeren), vil den fynske sanglegstradition også være repræsenteret. Det ligger som en spændende opgave forude at sammenligne disse forskellige traditioner og undersøge, hvilken indflydelse de har haft på hinanden.

Jeg er også blevet opmærksom på, at der har været en sanglegstradition blandt unge mennesker fra grundtvigianske kredse. Her var holdningen til danseinstruktion og dans i det hele taget en anden, så legene har sandsynligvis haft en anden karakter – afhængig af, hvor stort skellet har været grupperne imellem.

Den foreliggende artikel er imidlertid en beskrivelse af sanglegstraditionen, som jeg selv kender den fra Vestjylland og har fået den uddybende beskrevet af vestjyder.

Meddelere

Meddelere til det konkrete projekt har det ikke været vanskeligt at finde. Det var som at starte i toppen og skære vandrette stykker af en pyramideformet kage: Hver meddeler kan henvise til mange nye. Det vanskelige ligger i at begrænse og indkredse oplysningerne. Meddelerne har det tilfælles, at de er bosiddende i Vestjylland, og for faktisk alle gælder, at de har deltaget i sanglegsarrangementer i deres ungdom og måske længere. Aldersmæssigt er der stor spredning; fra 40 til 90 år.

Jeg selv er født 1950 i den lille landsby Lønborg i Vestjylland, lidt vest for Tarm og syd for Ringkøbing. Min familie har i flere generationer haft tilknytning til eller berøringsflade med Indre Mission, hvilket dengang på min hjemegn indebar, at man ikke dansede og ikke drak alkohol. Fra min konfirmation og et par år frem deltog jeg i ungdomsarrangementer i KFUM- og KFUK-regi, og det var der, jeg stiftede bekendtskab med den sanglegstradition, som nu nærmere skal beskrives.

Rammerne for sanglegene

Man må forestille sig et stort grønt område – en park, foden af en høj, en søbred, en præstegårdshave – et sted, hvor det gennem mange år har

været skik, at man samledes mange mennesker, så der er en naturlig eller menneskeskabt talerstol og plads til, at man kan færdes frit mellem hinanden og også sidde ret godt et sted og f.eks. spise sin mad.

Der er ingen eller højst en enkelt salgsbod, hvor man kan købe sig en is. Græsset er slået og flaget er hejst, hvis der er en flagstang, men ellers er der ikke gjort de store forberedelser til, at stedet om kort tid skal danne rammen om en stor flok mennerskers glade udfoldelser.

Menneskene

De mennesker, der om lidt vil mødes, er ikke en fast sammensat gruppe, men dog er der en forventning om, hvem der kommer, og hvem der ikke kommer. Man ved lidt om det fra de andre år, for anledningen til, at man mødes, er årligt tilbagevendende.

Stederne

Stedet kan være Dejbjerg Præstegård, Blåkilde Ungdomsskole, Gødstrup Sø, Ejer Bavnehøj, Nørholm, Ryhave – så vidt muligt altid under åben himmel; måske kunne man aftegne stederne på et kort med ca. 40 kilometers cykelafstand i de områder, hvor Indre Mission og KFUM og KFUK gjorde sig mest gældende.

Anledningerne

Anledningen kan være grundlovsdag eller sankthansaften – men også valdemarsdag, en udflugt eller andre festdage kan bruges.

Og det, man mødes om, det, som går igen fra den ene lejlighed til den anden, om man fejrer grundloven, flaget eller noget andet, er at lege sanglege.

Adgangskortet

Mange forbinder sanglege med børn – og det gjorde man også dengang, men de sanglege, der er tale om her, er decideret for voksne. Ikke at børn ikke kunne eller måtte være med, men de var det sjældent. Adgangskortet var konfirmationen, og eftersom denne i Vestjylland dengang almindeligvis fandt sted i april eller maj måned, sås der mange nykonfirmerede, forventningsfulde unge mennesker i andendagstøj ved sankthans- og grundlovsfesterne.

Arrangementet

Et arrangement starter som regel om eftermiddagen med foredrag eller møde af en art, afhængigt af arrangementets størrelse. Det kan være det pågældende sogns præst, en højskolemand eller måske en mis-

Grundlovsdag 1944, Nørholm ved Varde.

Legene er startet op mens der endnu er børn, forældrene når lige at være med en stund – dog er ingen af børnene med i kredsen.

Det ser ud som om kredsen netop har afsluttet en leg og nu venter på nyt initiativ fra en forsanger.

Der skulle en kraftig sangstemme til at synge forsamlingen op, og jeg vil altid huske bruset, når forslaget blev godkendt ved at alle stemte i. Derimod har jeg ingen erindring om, at det har været tungt at lege i timevis i det bløde græs. (Privatfoto 1944).

sionær, der indleder. Alle generationer er med nu, sanglegene er først om aftenen, og der kan være flere hundrede forsamlet.

Efter foredraget sidder de voksne rundt om på tæpper og drikker medbragt kaffe, mens børnene løber og leger og de unge står i småklynger og snakker eller går ture i det omliggende terræn. Eftermiddagen afsluttes med gudstjeneste i den nærmeste kirke eller andagt i det fri, og de voksne og børnene trækker sig efterhånden tilbage – nogle få unge par med småbørn har svært ved at give afkald på samværet med unge fra nabosognene og sanglegene, som de selv deltog i, før de stiftede familie og fik småbørn og bliver endnu lidt, indtil også de må tage hjem, fordi de små ikke vil mere.

Sanglege i Vostrup Forsamlingshus 1986.

»Tyv, ja tyv, det skal du være.« Bemærk spillet mellem de tre. Det var ikke ualmindeligt, at »tyvene« viste deres kunnen ved at klappe ret hårdhændet ud, hvis ikke »offeret« nåede at smutte forinden.

De fleste af deltagerne på dette og de følgende tre fotografier er fra Lønborg-Vostrup-egnen i Vestjylland og har deltaget i større sanglegsarrangementer i bl. a. Dejbjerg Præstegård og på Blåkilde Ungdomsskole. En del er jævnaldrende og kender hinanden fra barnsben. (Foto: Inger Smedegaard, 1986).

De unge bliver tilbage, forventningsfulde og lidt kåde ved tanken om sommeraftens glade leg. Fra de enkelte hjemsoagne kender alle hinanden, nogle har mødt hinanden ved lignende lejligheder eller er bekendte via familierelationer, men konfirmanderne er nye og hos dem er forventningerne nok allerstørst. Efterhånden samles alle på den mest plane del af området og er nu klar til at lege.

Opstarten

Der er ingen leder eller instruktør og ingen, der bestemmer det videre forløb. Og ingen instrumental musikledsagelse. Spontant, måske efter indbyrdes aftale, begynder et par stykker at synge »Tyv, ja tyv, det skal

du være«. Oftest bliver den brugt som opstart, men det kan også være f.eks. »Syv raske flickor i en ring«. Alle falder i, samtidig med at man mere eller mindre tilfældigt går sammen to og to – inklination forekommer ikke – og følger efter forsangerne, indtil der dannes en kreds af par. Er man uden mage, har man i legen lov til at »klappe« en af samme køn ud, dvs. klappe vedkommende på ryggen for at overtage pladsen, så man derved »stjæler« hans eller hendes »lille ven«, som sangen siger. Nu hører det tilfældige op; man klapper ud, så man kan komme til at gå sammen med den, man har et godt øje til, eller det kan tænkes, at man netop forhindrer et par, der kærester lidt, i at gå sammen.

Tyv, ja tyv

Tyv, ja tyv det skal du være,
for du stjal min lille ven.
Men jeg har det håb tilbage
at jeg får mig en igen.
/: Åh ja, en igen, :/
det tror jeg.

Jeg tror, du går og sover
og ikke passer på, min ven.
Jeg tror, du går og sover
og ikke passer på.
/: Ak, nej. Ak, nej. Jeg sover ej :/
Jeg sover ej, men våger
og tænker kun på dig.

Da jeg rejste fra min kone,
glemte jeg min paraply.
Den har kostet atten kroner,
og den var så god som ny.
/: Åh, ja, god som ny, :/
god som ny.

Sangen synges mange gange, og alle er med. Det er sjældent, at nogen kigger på først på aftenen, og legen er så enkel, at nybegyndere kan være med uden store problemer. Og stemningen stiger.

Forsangere

Sangen bæres af en mere eller mindre selvbestaltet forsanger. Om en forsanger var god bestemtes af, om han eller hun havde en kraftig og bæredygtig sangstemme – og kunne huske sangene udenad. Enkelte steder havde man en fast forsanger, som ikke legede med – der er eksempler på en præstefru, som ikke anså det for rigtigt, at hun deltog – og en voksen, gift mand, der mente, han var for gammel til at være med. For begge gælder, at de havde gode sangstemmer og huskede godt – og desforuden stod begge de pågældende ungdomsgrupper uden en bæredygtig forsanger blandt »deres egne«, hvilket ikke må forveksles med, at de unge her ikke sang med. Mest almindeligt var det imidlertid, at et sogn eller en ungdomsgruppe kunne stille med flere, måske mange, dygtige sangere, og det har selvsagt givet prestige i gruppen at være en af dem. Og når så ungdomsgrupperne fra de forskellige sogne mødtes til større arrangementer som f.eks. en grundlovsfest, kan man forestille sig, hvilken spænding der har ligget om førerrollen.

Sangdyster

Eftersom der ingen fast rækkefølge er i legene, er det op til forsangerne at finde på den næste; uden sang, ingen leg. I hjemsovnene ved de mindre arrangementer kan sangerne klare sig med et blik til hinanden og på den måde spontant »lægge programmet«, men her, hvor der er så mange flere deltagere – og sangere – kan der blive tale om rene sangdyster. Det er ikke afgjort, at sangeren med den kraftigste og mest gennemtrængende stemme vinder; den næstbedste kan have flere sognefæller med – eller være mere charmerende! Et ikke uvæsenligt aktiv kombineret med en god sangstemme.

»Tre frem og to tilbage«

Tyv, ja tyv« fortsætter, så længe, man har lyst; på et tidspunkt, bestemt af forsangerne og uden nogen egentlig overgang, danner man stor kreds og begynder at lege en kædeleg, der kaldes »tre frem og to tilbage«, »to frem og tre tilbage«, »fire frem og tre tilbage« eller »tre frem og fire tilbage«. Beder man folk, der tidligere har deltaget i legene, om at præcisere forløbet, er det som regel vanskeligt, for der er uenighed, også inden for samme gruppe. Hovedsagen er, at man hele tiden skifter partner i legen og får hilst på alle med en svingom. Af sange til legen er der mangfoldige; man bruger tidens populærmelodier og kendte sange

fra sangbogen og skoletiden – det gør ikke så nøje, hvordan leg og sang passer sammen – mangler der en takt, skynder man sig lidt og er der for mange, så kan man osse nok få det til at passe; får sangen ende, begynder man bare forfra. Sang og leg går op i en højere enhed, hvor skiftevis sangen og legen er vigtigst.

Legen er som nævnt en kædeleg; afhængig af skikken på den pågældende egn løber man to, tre eller fire led frem i kæden, og »frem« vil for damerne sige medsols og for herrerne modsols. Man starter med højre hånd. Med den sidste partner drejer man en hel omgang; denne partner, den sidste på »fremvejen«, er også den første på »tilbagevejen«, hvor man løber et led flere eller færre end frem; til sidst svinger man rundt med den partner, man står ud for, indtil sangen er til ende. På denne måde skifter man partner hele tiden, og i princippet er det underordnet, hvor mange led man kæder frem og tilbage, men det har indvirkning på, hvor lang tid man får til at svinge rundt med hinanden til slut.

Trin og fatning

Der bruges ingen indstuderede dansetrin i legene og ingen egentlig dansefatning; man løber, går eller hopper rundt i takt til sangen, fatter om hinandens overarme eller skuldre og svinger rundt med front mod, men lidt forskudt for hinanden, fortsat med løbe- eller måske hoppe-trin.

Sange til denne leg var der mange af. Her nogle eksempler:

Ole sad på en knold og sang.

Tingelingelater.

En jæger gik at jage.

Herlig en sommernat.

Det var på Capri.

Den glade vandrer.

Der er lys i lygten.

Legen kan vare længe, fantasi, hukommelse, sanglyst og udholdenhed spiller ind – pauser er sjældne, hvis de er der. Men indimellem synger man sange, der er forbundet med en bestemt leg, men dog stadig leges i stor kreds, og disse skal der her gives et par eksempler på.

Kredslege med egen sang

Der brænder en ild

♩ 83 (rask sang)

/: Der brænder en ild, den brænder for dig, den brænder i tu - sind flam - mer. /

♩ 58 (svælgende)

/: Tag mig ved hånd, sving du mig om, jeg vil så ger - ne dan - se. /

♩ 123 (hønsatempo)

Høn - se - fødder og gu - ler - fødder og hal - sen af en sva - ne,

den der kys - ser pi - ger - ne, der har en hæs - lig va - ne,

Du er født i En - ge - land, og jeg er født i Skå - ne,

vil du være min lil - le mand, så vil jeg være din ko - ne.

/: Der brænder en ild, den brænder for dig,
den brænder i tusind flammer. :/

/: Tag mig ved hånd, sving du mig om,
jeg vil så gerne danse. :/

Hønsfødder og gulerødder og halsen af en svane
den, der kysser pigerne, han har en hæs lig vane.
Du er født i England, og jeg er født i Skåne
vil du være min lille mand, så vil jeg være din kone.

På de to første linjer marcherer man parvis fremad, modsols, med løftet lillefingerfatning og tilbage igen på gentagelsen. Nu gør man, som sangen siger: giver hinanden først højre hånd og går en halv omgang om hinanden (bytter plads) og så venstre hånd og det samme på gentagelsen. Parrene står nu klar og »vil så gerne danse«. På de to første linjer i »Hønsfødder« klapper man en gang i egne hænder og løber i armkrog henholdsvis medsols (første linje) og modsols (anden linje). Og på de sidste fire linjer svinger man rundt med hinanden med vanlig fatning og løbetrin, først medsols, så modsat eller først medsols, så baglæns.

Nu ranker vi ryggen

J. 130 (Frisk (betempo))

Nu ran - ker vi ryg - gen og syn - ger en sang,
det let - ter på fo - den, når ve - jen er lang.
Vi fø - ler os un - ge, vi fø - ler os fri;
vort bryst må ha' luft, der - for stem - mer vi i.

Rit.

J. 116 (Skæltuliet)

Hvad der bor i et folk,

J. 138 (Istig. svingom)

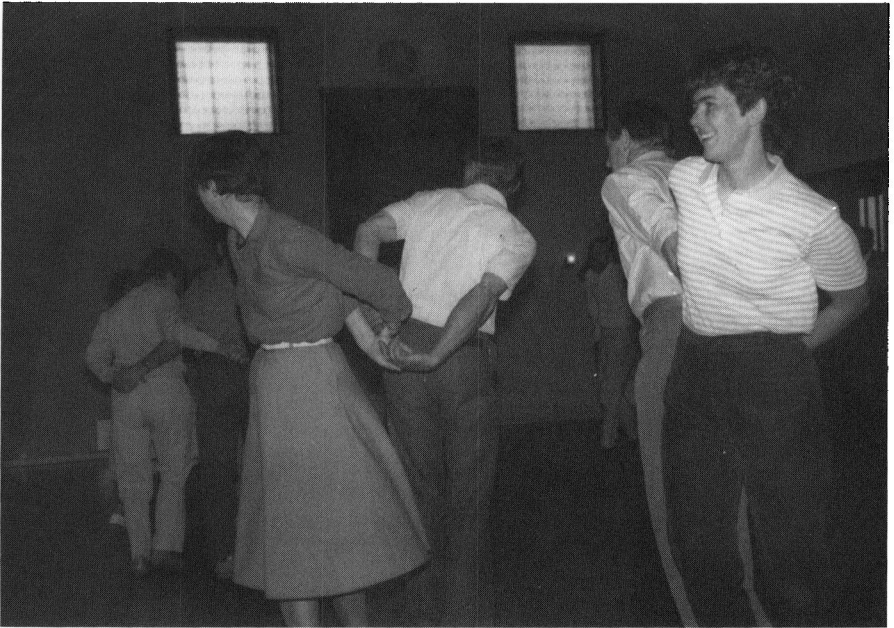
har san - gen til tolk,

har san - gen til tolk

Nu ranker vi ryggen og synger en sang,
det letter på foden, når vejen er lang.
Vi føler os unge, vi føler os fri;
vort bryst må ha' luft, derfor stemmer vi i.
Hvad der bor i et folk,
/: Har sangen til tolk. :/

Det land, som vort hjerte med fryd kalder sit;
hvis bakker og sletter gør udsynet frit;
hvis skønhed os kvæger, som duggen et blad;
hvis minder gør både sørgmodig og glad.
Kammerater, et ord:
/: Det land er vor mor. :/

Vi ranker vor ryg, og vi føler os fri;
den saga, vor mor, er dog ikke forbi.
Din tunge, den lever og tryller vort sind;
dit herlige Dannebrog vifter for vind.
Stemmer i, alle mand:
/: Hurra for vort land :/

Nu ranker vi ryggen.

Vending med krydsfatning på ryggen på »Vi føler os unge« i sanglegen »Nu ranker vi ryggen«. Nærmere beskrevet i teksten. Om man er femten eller fyrre skal der et vist »taw« til at foretage denne vending i hurtigt tempo. (Foto: Inger Smedegaard, 1986).

Mens de to første linjer synges, løber man fremad parvis medsols med krydsfatning på ryggen; herefter vender man, stadig med krydsfatning, og løber modsatte vej. På »hvad der bør« giver parrene hinanden højre hånd og løfter hænderne, og det samme med venstre på »i et folk«. »Har sangen til tolk« synges to gange, og her svinges rundt med løbetrin, medsols og modsols. Legen gentages i de følgende vers.

En sangleg som »Skære havre« (»Ja, mit navn, det er Klavs«) kan puttes ind flere steder. I den veksles mellem march fremad og kæde, hvor det er eventuelle løsgængere tilladt at bryde ind i kæden og »finde sig en mage«.

Lege med egen sang i mindre fast kreds

Disse og lignende lege leges for en tid indimellem kædelegen, der er beskrevet ovenfor, men snart smuldrer kredsen hist og her, og der bliver

Kom, kom frimodig her.

Her leges »Kom, kom frimodig her« som ikke er nævnt i teksten, men hører til »kredslege med egen sang«.

Fotografiet viser passagen: »For du har sikkert narret mig, men jeg skal nok huske dig« men udtrykker samtidig den intensitet, som jeg mener er særegen for den her beskrevne sanglegstradition. (Foto: Inger Smedegaard, 1986).

uro i kredsen. Man har set hinanden ud – det varer længe, før man i den store kreds igen når til den, man godt vil have et ekstra klem af, så nogle finder på at skille sig ud i mindre kredse, og de mest utålmodige leger møllevinge allerede nu, selvom det ikke er velset af dem, der forsøger at bevare det store fællesskab. Møllevinge leges af kun fire par.

I den store kreds leges der nu fortrinsvis lege, der kræver en mindre bundet kreds, og hvor muligheden for at vælge partner er større. Eksempler herpå er:

»Jeg gik mig rundt i ringen«.

»Gutten går i skoven«.

»Kom, kom fagre ungersvend«.

Jeg gik mig rundt i ringen

Jeg gik mig rundt i rin - gen og tit - ted' mig om - kring.
 Hun råk - te mig sin høj - re hånd, sin ven - stre straks der - på.
 De bånd som her blev knytt - tet, slet in - gen lø - se kan.

Jeg gik mig rundt i rin - gen og tit - ted' mig om - kring.
 Hun råk - te mig sin høj - re hånd, sin ven - stre straks der - på.
 De bånd som her blev knytt - tet, slet in - gen lø - se kan.

Du faldt mit blik på hen - de og hen - de vil jeg ha', ha', ha'.
 Vi knytt' ted', vi knytt' ted' for - trol - lig - de - dis - se bånd, bånd, bånd.
 Nej, in - gen løs - se kan.

Du faldt mit blik på hen - de og hen - de vil jeg ha'.
 Vi knytt' ted', vi knytt' ted' for - trol - lig - de - dis - se bånd.

/: Jeg gik mig rundt i ringen
 og titted' mig omkring. :/
 Da faldt mit blik på hende,
 og hende vil jeg ha', ha', ha'.
 Da faldt mig blik på hende.
 og hende vil jeg ha'.

/: Hun rakte mig sin højre hånd,
 sin venstre straks derpå :/
 Vi knytted', vi knytted'
 fortrolighedens bånd, bånd, bånd.
 Vi knytted', vi knytted'
 fortrolighedens bånd.

/: De bånd, som her blev knyttet,
 slet ingen løse kan :/
 Nej, ingen, nej ingen,
 kan løse disse bånd, bånd, bånd.
 Nej, ingen, nej ingen,
 kan løse disse bånd.

Variation til sidste vers:

/: De bånd, som her blev knyttet,
 slet ingen løse kan. :/
 Kun svigermor og præsten
 kan løse disse bånd, bånd, bånd.
 Kun svigermor og præsten
 kan løse disse bånd.

– og nogle steder synges som afslutning på sangen: Fortrolighedens bånd.

Her danner pigerne kreds, mens karlene går rundt i ringen og udser sig en af dem. Det skal vel passe med, at han har fundet en ved slutningen af første vers, men kommer den udkårne før, stopper han alligevel – hvis han kommer først! I andet vers gør parret, som der står; på »Vi knytted« og verset ud laver parret krydsede savebevægelser i takt til sangen. March fremad på de næste to linjer.

Gutten går i skoven

1 - 96

Gut - ten går i sko - ven, tra - la-la - la - la - la - la.
 Sø - ger sig en ma - ge, hvem mon han vil ha'?
 Og når han så fin - der en,
 sprin - ger han på let - te ben
 ud i - gennem sko - ven og så hjem i - gen

Gutten går i skoven,
 tralalalalalala.
 Søger sig en mage,
 hvem mon han vil ha' ha'?
 Og når han så finder en,
 springer han på lette ben,
 ud igennem skoven
 og så hjem igen.

Man står parvis i kreds med front mod midten, mens nogle gutter går inde i kredsen og søger – på »ha?« har gutterne fundet hver sin mage og springer sammen med hende tværs over kredsen og tilbage igen; de øvrige klapper i takt til sangen imens. Pigenes tiloversblevne partner er ny gut, og legen starter forfra. I stedet for gut kan synges glut, og det er så pigerne, der finder sig mager.

I sanglegen »Syv raske flickor i en ring« kan der også i stedet for flickor synges gossar, men det er et yndet drilleri fra pigerne at synges »klodser«.

Første del i en møllevinge – karlene er inderst. Der er en del variationer i legemåden for møllevinger; på et tidspunkt så jeg tre møllevinger lege på tre forskellige måder, men desværre blev de stoppet af en velmenende »instruktør«, som forklarede den »rigtige« legemåde. – Legevariationer – og specielt i møllevingerne – har tjent samme formål som sangdysterne, i den store kreds, nemlig at skabe prestige – for den enkelte i forhold til de øvrige, for den enkelte møllevinge i forhold til de andre eller for en samlet gruppe karle og piger fra samme sogn i forhold til deltagerne fra andre sogne. (Foto: Inger Smedegaard, 1986).

Møllevinger

Fra nu må de sangere, der tager slæbet, lægge sig i selen, for der kan opstå en gemytlig kappestrid om, hvilken kreds, der skal føre an, fordi de finder på hver sin leg – eller flere småkredse kan i fællesskab være interesseret i at overdøve og vanskeliggøre legen i en »for tidlig« møllevinge.

Men de kommer, møllevingerne, som afslutning på aftenen. Parrene går sammen fire og fire – hvis man er heldig, havner man i en møllevinge med den udkårne, selvsagt, men også med flere gode sangere, der måske kender hinanden i forvejen og spiller op til hinanden; det giver et godt liv i møllevingen og god mulighed for at sætte sin egen sang igennem.

Fællesskabet i den store kreds er nu vejet for en mere intim stemning. Hvor der før var hurtige partnerskift, leges nu med den samme i hele møllevingen. Der kan være udskift, men disse sker så efter eget valg, og ikke, som i den store kreds, hvor man ganske enkelt skiftede til den næste i kredsen.

Møllevingerne leges til de samme sange som »tre frem«-kædelegen. Først er karlene inderst, og man løber modsols, så vender man, pigerne kommer inderst, og man løber medsols; endelig løber man kæde og får til sidst en svingom med egen partner.

Møllevingerne er afslutningen på aftenen – tegn på opbrud for nogle, der måske lidt skuffede må se den udkårne lege med en anden, men for de fleste afslutningen – eller næsten da – på et godt samvær.

Og med en meddellers ord vil jeg så afrunde beretningen om de vestjyske sanglegearrangementer:

– »Når vi cyklede derhen fulgtes vi jo ad i store flokke, men når vi kørte hjem, var vi mere spredt, for der kunne jo nok være en, der skulle hilse af med. Det kunne være, man cyklede hånd i hånd eller der var måske nogle, der kørte en omvej. Man kunne endda være heldig at blive fulgt hjem.«

Intensiteten i samværet – en teori

Når jeg påstår, at sanglegene ikke bliver leget mere, er det ikke hele sandheden. I den form, som her omtales: uden instrumental musikledsagelse og uden nogen egentlig forudgående planlægning er jeg ikke stødt på den levende tradition. Men i nogle sammenhænge, til familiefester og ungdomsarrangementer bl. a., bliver de gamle sanglege leget afvekslende med dans i et programlagt forløb. Jeg har også overværet en grundlovsfest, hvor den selskabelige del udelukkende bestod af de traditionelle sanglege, men med instruktør og klaverakkompagnement. I dette enkeltstående tilfælde oplevede jeg ikke den omtalte glød og intensitet i samværet.

Men i de efterhånden adskillige sanglegsarrangementer, jeg har medvirket til afholdelse af, har gløden og intensiteten været der hver gang, uanset om deltagerne har kendt sanglegene eller ej.

Jeg har en formodning om, at gløden og begejstringen, opmærksomheden og intensiteten i samværet ikke er noget specielt vestjysk eller religiøst fænomen, men hænger sammen med netop det faktum, at deltagerne selv synger musikken til legen, dvs. der er ingen anden bærekraft eller stemning end den, man skaber i fællesskab med de andre deltagere. Man bærer selv ansvaret.

Og så mener jeg også, det spontant sammensatte program har betydning; det giver mulighed for at lege netop de lege, der passer til en given stemning i en given gruppe – muligheden for den enkelte for at få indflydelse på forløbet er til stadighed åben.

Intensitet og glød kan jo ikke måles og nedfældes på papir, men fotografierne, såvel de gamle som de ny, taler deres sprog: de glade glimt i øjnene, de mange åbne, syngende munde, øjenkontakten og det levende og opmærksomme spil mellem deltagerne.

Man kan så gisne om, hvorfor en sådan samværsform forsvinder – eller om den gør det.

At de mange tilbud om ekspertopvisning og færdigpakket underholdning virker passiviserende på mange mennesker, er jeg ikke i tvivl om, men lysten til at »ville selv« og »kunne selv« kan jeg næppe forestille mig er forsvundet.

Måske ligger der for nogle en mulighed i de gamle sanglege.

Summary

Danish song-game tradition and its social context

In my early youth I experienced traditional song-games, a lively activity in religious youth and adult groups in West Jutland until about 1965. The tradition is still alive, but without the same »glow« as formerly. I describe these old song-games as practised in West Jutland, although during my research I learned, that they were known elsewhere in Denmark too.

It was especially young people from religious circles, mostly the Home Mission, who played the song-games. They started after the confirmation and participation normally ceased after marriage – except for at family reunions. The games were usually played at youth festivals, at harvest festivals, post-wedding parties etc. and national holidays as Constitution Day and Midsummer Day – whenever, in fact, young people gathered.

On Constitution Day and Midsummer Eve it was common for the youth from several parishes to gather on a hill, in a park or vicarage garden or some other large area with a suitable flat ground. No previous planning was involved and the game was lead by a good singer with no incidental music. If several good singers were present, they competed or more groups sprang up, each with their own singer. Nobody practised beforehand, and newly confirmed learned by watching and following the others.

The games fall into different types: circle-games, either games with their own particular song or games which could be played to different songs. And games where the circle was broken, in which you had the possibility for choosing your own partner, not swinging round with the next person in the circle irrespective of whether you felt like it or not. The final part of the evening, when many had paired up, the game of »mill-vanes« was played, a game of four couples. Here the singers really performed to each other, male as well as female.

The tradition has not survived as described – and the »glow« and enthusiasm has, I feel, not survived either. However, – when I have arranged the old games based on well known songs and without planning, the old intensity has occasionally returned. The participants have, in these arrangements, the possibility of influencing the process and are responsible for the success. This is perhaps what makes the old song-games more lively than the contemporary, guided and accompanied by music as they are.